

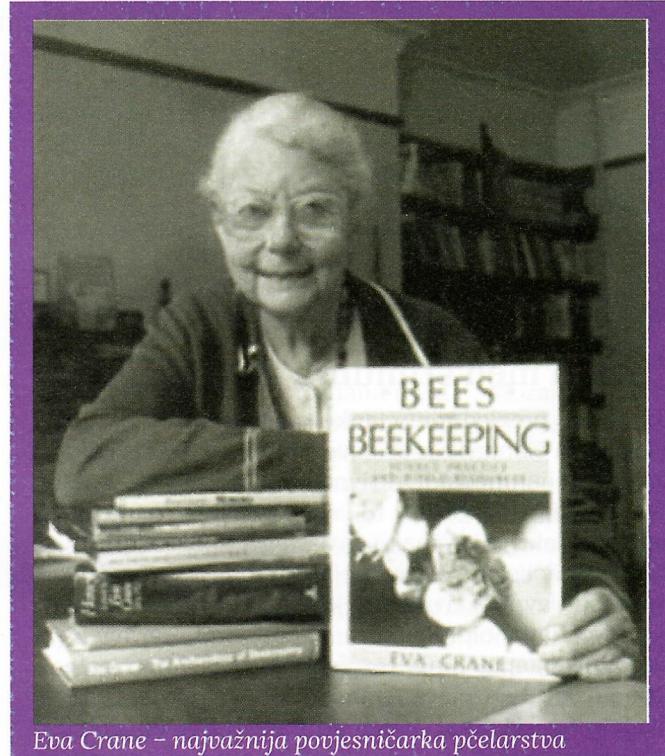
dr. sc. Zdenko Franić

Eva Crane – najvažnija povjesničarka pčelarstva

Jedna od najvažnijih knjiga za proučavanje svjetske povijesti i tradicije pčelarstva jest Svjetska povijest pčelarstva i „lova“ na med (The World History of Beekeeping and Honey Hunting), koju je napisala Eva Crane.

Košnica kao svadbeni dar

Sve je počelo kad se 1942. godine mlada kvantna fizičarka s doktoratom iz nuklearne fizike Eva Widdowson vjenčala s Jamesom Craneom, posrednikom na burzi. Tih se ratnih godina u Velikoj Britaniji šećer mogao nabaviti u vrlo ograničenim količinama, i to samo na bonove. Poznanik pčelar im je, u nadi da će to mlađom paru pomoći dopuniti njihov ratni obrok šećera, kao svadbeni dar poklonio košnicu s pčelama. Eva se odmah učlanila u Britansko udruženje pčelara i ubrzo postala tajnica njegova istraživačkog odbora. Godine 1949. osnovala je Udrugu za istraživanje pčela, koja je kasnije postala Međunarodna udruga za istraživanje pčela (International Bee Research Association – IBRA). Ta je košnica potaknula zanimanje koje će postati Evina doživotna strast. Mlada znanstvenica mijenja područje svojega znanstvenog interesa jer je njezin znanstveni um postao potpuno usredotočen na razumijevanje funkciranja pčela, slično kao što su pčelama bili fascinirani i entomolog François Huber i pčelar inovator Jan Dzierżon. Pritom je na pčelarsku problematiku primijenila znanstvene metode koje je usvojila tijekom bavljenja strogim formalizmom kvantne mehanike. Sve je počelo kad se 1942. godine mlada kvantna fizičarka s doktoratom iz nuklearne fizike Eva Widdowson vjenčala s Jamesom Craneom, posrednikom na burzi. Tih se ratnih godina u Velikoj Britaniji šećer mogao nabaviti u vrlo ograničenim količinama, i to samo na bonove. Poznanik pčelar im je, u nadi da će to mlađom paru pomoći dopuniti njihov ratni obrok šećera, kao svadbeni dar poklonio košnicu s pčelama. Eva se odmah učlanila u Britansko udruženje pčelara i ubrzo postala tajnica njegova istraživačkog odbora. Godine 1949. osnovala je Udrugu za istraživanje pčela, koja je kasnije postala Međunarodna udruga za istraživanje pčela (International Bee Research Association – IBRA). Ta je košnica potaknula zanimanje koje će postati Evina doživotna strast. Mlada znanstvenica mijenja područje svojega znanstvenog interesa jer je njezin znanstveni um postao potpuno usredotočen na razumijevanje funkciranja pčela, slično kao što su pčelama bili fascinirani i entomolog François Huber i pčelar inovator Jan Dzierżon.

Eva Crane – najvažnija povjesničarka pčelarstva

Pritom je na pčelarsku problematiku primijenila znanstvene metode koje je usvojila tijekom bavljenja strogim formalizmom kvantne mehanike.

Fascinantn znanstveni i društveni opus

Dr. Eva Crane tijekom svoje je znanstvene karijere napisala više od 180 radova, članaka i knjiga, od kojih je mnoge objavila kad je bila u svojim 70-im i 80-im godinama. Knjige Med: sveobuhvatni pregled (1975.), Knjiga o medu (1980.) i Arheologija pčelarstva (1983.) odražavaju njezino snažno zanimanje za tehniku, prehranu i drevnu prošlost pčelarstva. Njezine dvije iznimno opsežne knjige, Pčele i pčelarstvo: znanost, praksa i svjetski resursi (1990.; 614 stranica) i Svjetska povijest pčelarstva i „lova“ na med (1999.; 682 stranice), smatraju se ključnim u svijetu pčelarstva.

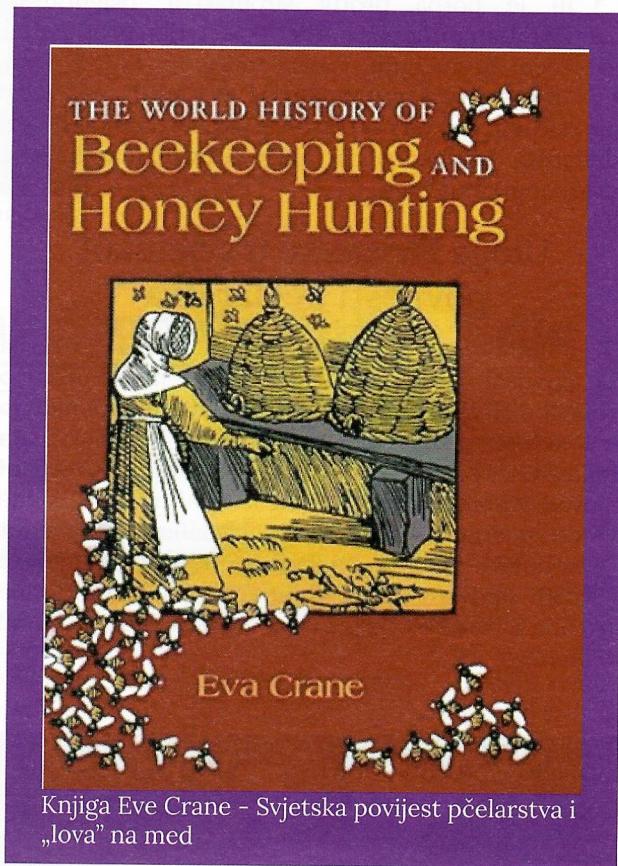
Uz pisanje mnogih knjiga i članaka, Eva Crane također je pomogla stvaranju iznimno bogate pčelarske knjižnice i bibliografije. Eva Crane zaslužna je što je maleni časopis Bee World, koji je 1919. godine osnovao Ahmad Zaki Abu Shadi, prerastao u cijenjeni znanstveni časopis koji danas izdaje renomirana izdavačka kuća Taylor & Francis. Godine 2002. dr. Eva Crane osnovala je zakladu Eva Crane Trust (<https://www.evacranetrust.org>), kojoj je u nasleđe ostavila velik dio svoje imovine. Cilj je njezine zaklade unaprijeđivati razumijevanje pčela i pčelarstva putem istraživanja i razvoja te bilježiti pčelarske prakse povijesnim i suvremenim otkrićima. Eva Crane Trust ima digitalni repozitorij s više od 40.000 sažetaka radova iz područja pčelarstva, a koji se mogu besplatno pretraživati. Naravno, tu su dostupni i svi radovi Eve Crane, i to u integralnom obliku.

Za svoj je rad dr. Eva Crane dobila brojna priznanja, uključujući Zlatnu medalju Apimondije i Orden britanskog carstva te mnoga priznanja pčelarskih organizacija diljem svijeta.

Važnost proučavanja povijesti pčelarstva

Rad i nasleđe i danas su iznimno cijenjeni u pčelarskoj zajednici. Već iz površnog pregleda radova Eve Crane vidljivo je da je poznavanje povijesti i tradicije pčelarstva neke države ne samo zanimljivo nego i vrlo važno, i to najmanje iz nekoliko razloga:

- Očuvanje kulturne baštine. Pčelarstvo je često duboko ukorijenjeno u kulturu i tradiciju nekog područja. Poznavanje povijesti pčelarstva omogućuje očuvanje i razumijevanje kulturne baštine, uključujući tradicionalne metode i tehnike pčelarenja koje su se prenosile s generacije na generaciju.
- Poučavanje i obrazovanje. Poznavanje povijesti pčelarstva olakšava obrazovanje i edukaciju. Može se iskoristiti da bi se ljudi upoznali s važnom ulogom pčela u ekosustavu, da bi dobili uvid u funkcioniranje kompleksnih društava i razumjeli način brige o pčelama te da bi ih se potaknulo na očuvanje pčelarske tradicije.
- Održiva poljoprivreda. Pčele su ključne za opršivanje mnogih biljnih kultura, uključujući voće, povrće i orašaste plodove. Razumijevanje tradicionalnih metoda pčelarenja može pomoći u održavanju opršivačke uloge pčela i promicanju održive poljoprivrede.
- Inovacija. Poznavanje povijesti pčelarstva može inspirirati nove generacije pčelara da razvijaju inovativne pristupe pčelarenju. Neke tradicionalne metode moguće je kombinirati s modernom tehnologijom da bi se unaprijedila briga o pčelama i proizvodnja meda i ostalih pčelarskih proizvoda.

Knjiga Eve Crane - Svjetska povijest pčelarstva i „lova“ na med

- Pčelarski turizam. Poznavanje povijesti pčelarstva može privući turiste i ljudе koji su zainteresirani za ekološki turizam. Posjeti pčelinjacima, pčelarske i apiterapijske ture te učenje o tradicionalnim tehnikama mogu biti atraktivni turistički doživljaji.

- Pomoć u borbi protiv pčelarskih izazova. Razumijevanje povijesti pčelarstva može pomoći u suočavanju sa suvremenim izazovima u pčelarstvu kao što su pčelinje bolesti, pesticidi, gubitak staništa i negativan utjecaj klimatskih promjena. Proučavanje kako su se pčelari nekoć nosili s tim problemima može ponuditi inspiraciju za današnja inovativna rješenja.

Eva Crane i Organizacija za prehranu i poljoprivredu

Vala napomenuti da su radovi Eve Crane pomogli i Organizaciji za prehranu i poljoprivredu Ujedinjenih naroda (FAO) da nastane još jedno kapitalno djelo vezano uz pčelarstvo, to jest knjiga Pčelarski proizvodi s dodanom vrijednošću (Value-added Products from Beekeeping). U knjizi su uz med obradene i proizvodnja i upotreba cvjetnog praha, voska, propolis, matične mlječi i pčelinjeg otrova. Naime FAO konstantno ulaže napore s ciljem unapređenja umijeća i intenziteta pčelarenja širom svijeta, a posebice u zemljama u razvoju.

Cilj je borba protiv siromaštva, osiguravanje stabilnih prihoda te pristup zdravijim proizvodima što većem broju ljudi. Prema mišljenju FAO-a, takva nova perspektiva promoviranja dodatnih aktivnosti koje stvaraju prihod i pčelarima i nepčelarima doprinosi održivosti pčelarstva u inače često marginalnom poslovnom okruženju.

Uloga Hrvatske u svjetskoj povijesti pčelarstva

Zanimljivo je pogledati što u knjizi Svjetska povijest pčelarstva i „lova” na med možemo pronaći o Hrvatskoj. Pčelarstvo u Hrvatskoj obradeno je u sklopu poglavlja o tradicijskom pčelarstvu na Balkanskom poluotoku. Spominje se da su Dubrovčani trgovali vinom i medom te ih izvozili u svoje zaleđe sve do srednjovjekovne Srbije. Nadalje je spomenut i Vinodolski zakonik (za koji se navodi da potječe iz 1280. umjesto 1288. godine) kojim je propisana novčana kazna za krađu meda iz košnice u iznosu od 50 libara.

Ukratko su opisane i kamene košnice na otoku Braču, uz napomenu da je te košnice obradio u svojem djelu Put po Dalmaciji i talijanski prirodoznanstvenik i putopisac Alberto Fortis. Na kraju, ali bez pobližeg elaboriranja, citiran je i rad etnologinje Vlaste Domačinović iz 1989. godine, uz napomenu da je ona obradila pčelarenje bez košnica, odnosno šumsko pčelarstvo u dijelu Južnih Slavena.

Iako su podaci o povijesti i tradiciji pčelarstva u Hrvatskoj prezentirani u ovoj kapitalnoj knjizi prilično oskudni, napomenimo da je i sama autorica u predgovoru napisala da je ovo tek „prvi pokušaj da se napiše svjetska povijest pčelarstva”. Dakle knjigu Eve Crane treba shvatiti kao dobrodošao poticaj daljnjem proučavanju povijesti i tradicije pčelarstva u Hrvatskoj te prikupljanju literature da bi se jednom cijelovito obradila i napisala sveobuhvatna povijest pčelarstva u Hrvatskoj. Tek tada bi se mogla bolje valorizirati kulturna i povijena uloga pčelarstva u Hrvatskoj u međunarodnom kontekstu.

Eva Crane, 1957. na najvećoj svjetskoj farmi pčela (Miel Carlota) u središnjem Meksiku,
izvor: <https://badbeekeepingblog.com/2019/06/12/remembering-eva-crane-beekeeper-and-physicist/>

HRVATSKA PČELA

48. APIMONDIA 2023.
SANTIAGO DE CHILE - 1.DIO

PČELE I KOŠNICE TRAŽE ZNANJE

ZAŠTO UZGOJ I SELEKCIJA
U PČELARSTVU
NISU JEDNOSTAVNI?

ISSN BROJ
1330-3635

BROJ

10

Zagreb, 2023.
Godište 142.

